

Berényi Dénes

1900 – 1971

Dr. Berényi Dénes a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Meteorológiai Tanszékének volt tanszékvezető professzora 1900. szeptember 21-én született Karánsebesen, római katolikus családban. Az ő nevéhez fűződik az egyetemen a *Meteorológiai Intézet és Tanszék* szervezése, az egyetemi *Meteorológiai Állomás* létesítése. Ő adja ki az első debreceni időjárási térképeket, s ő szervezi meg a tiszántúli agrometeorológiai és fenológiai hálózatot. Széleskörű tudományos eredményei mind külföldön mind belföldön igen megbecsültek. Szellemi irányultsága

révén teremtette meg Berényi professzor a debreceni *agrometeorológiai* iskolát, erre nevelte tanítványait, e stúdium fontosságát sugározta át rájuk. Cikkek, tanulmányok százai, könyvek sora őrzi a nevét, az általa szervezett intézmények őrzik energiáit és szellemét, tanítványok igyekeznek folytatni útját. Így emeli ki az alkotót, az időből az alkotás.

A rá való emlékezés nincs évfordulóhoz kötve, mivel élete és munkássága szinte mindennapjainkban él. A *Debreceni Szemle* — amelynek Berényi is rendszeres írója volt — régi hagyományt követ, amikor a város egy-egy nagy szellemi egyéniségének életét és munkásságát kívánja bemutatni és emléküket az utódok részére is megőrizni.

Szervező és oktató tevékenysége

A *Debreceni Tudományegyetem* nehéz időben, 1914-ben az első világháború második hónapjában nyílt meg, s ekkor kezdte meg működését a *Földrajzi Intézet* is. Az intézet akkor még a Ferencz József utcában — mai Piac utca — működött, vezetését hosszú időn át Milleker Rezső professzor látta el. Az ő irányításával költözött az intézet 1932 szeptemberében az egyetem központi épületébe. Az intézet a régebbi és az új helyén széleskörű oktatási, nevelési és ismeretterjesztő feladatot látott el. Ez utóbbi vonatkozásban lelkes támogatóra talált Hankiss János egyetemi ny.r. tanár személyében, akivel közösen ápolták a honismereti érdeklődést. Ebben a légkörben vált az akkor már Tisza István nevét viselő egyetem hallgatójává Berényi Dénes, aki 1925-ben tanári diplomát, 1927-ben pedig bölcsész doktorátust szerzett, s lett a Földrajzi Intézet gyakornoka, majd tanársegéde. Érdeklő-

dése az éghajlat felé irányult, s rövidesen e tárgy előadója lett. Közben kiderült az is, hogy Berényi igen kitűnő *szervező* adottságokkal is rendelkezik. 1928-ban a Tiszántúli területén az akkori Mezőgazdasági Kamara támogatásával bajorországi mintára agrometeorológiai és mezőgazdasági fenológiai hálózatot hozott létre. A hálózat fenológiai, makro- és mikroklimatikus adatairól sokszorosított havi jelentés látott napvilágot. A kamara hivatalos lapja a *Tiszántúli Gazda* jelentős részben Berényi agrometeorológiai dolgozataira épült. 1928-ban az egyetem sporttelepén *Meteorológiai Állomást* létesített, amelyet később jól felszerelt *Meteorológiai Observatórium* má fejlesztett. 1929-ben kezdte meg Debrecenben a magaslégtér kutatást pilotbalonokkal. A megfigyelési adatokból időjárási havi jelentést, majd meteorológiai évkönyvet adott ki. 1932-től kezdve — először Debrecenben — időjárási térképek készítését és rendszeres kiadását indította meg, majd a helyi újságok részére rendszeres napi időjárási előrejelzéseket is készített. A harmincas évek vége felé egy nemzetközi kimutatás a debreceni meteorológiai állomást a 20 legfontosabb állomás között sorolta fel. 1933-ban, amikor Berényi egyetemi magántanári képesítést nyert, a Földrajzi Intézet mellett *Meteorológiai Intézet* létesült, s annak ő lett a vezetője. Érdeklődéséből fokozatosan bontakozott ki egy iskola. Az 1930-as években az éghajlat előadójaként témaköréből jegyzetet írt, amely abban az időben különleges újdonságnak számított. Ezzel a munkájával országosan megelőzte Réthly és Bacsó hasonló célú munkáját, akik Budapesten a felsőoktatás keretében párhuzamos feladatot láttak el. Az 1940-es években Berényi a pallagi Mezőgazdasági Akadémián és a Tisza István Tudományegyetemen egyidejűleg oktatott klimatológiát.

A második világháború vége felé, amikor a szovjet katonai csapatok a Tiszántúlról kiszorították a német csapatokat, Berényi Dénest a Debrecenben 1944 decemberében megalakult *Ideiglenes Nemzeti Kormány* megbízta a harcoktól mentes országrészben a meteorológiai hálózat újjászervezésével.

Az ő igen lelkes munkája nyomán a tiszántúli meteorológiai állomások különböző tartamú szünetelés után újból megkezdték az észlelést. Berényi gondoskodott az időjárási megfigyelési anyag gyűjtéséről és megőrzéséről. Az egyetemi kutatói és oktatói feladatok mellett ő irányította katonai segítséggel a meteorológiai állomások zavartalan működését. Az Ideiglenes Kormány Budapestre költözéséig Debrecenben működött az *Országos Meteorológiai Intézet* Berényi vezetésével.

Berényi 1945 tavaszán az Országos Meteorológiai Intézetnek átadta az általa felügyelt időszak alatti megfigyelési anyagot, majd ismét az egyetemen oktatott. Kutatási munkáját a kormány továbbra is támogatta és 1947-ben országos jelentőségű munkássága elismeréséül *egyetemi c. ny. kr. tanári* címet adományozott neki. A Földrajzi Intézet keretében működő Meteorológiai Intézet egyetemi Meteorológiai Állomásán tovább folytatta az észleléseket és a megfigyelési anyagot részben oktatási célokra hasznosította, részben pedig megküldte adatait az *Országos Meteorológiai és Földmágnességi Intézet*nek.

Az oktatói és kutatói munka mellett az egyetemi Meteorológiai Intézet állomása látta el az 1945 végén meginduló repülőtéri meteorológiai szolgálatot, ahol

pilotozás is folyt. Ugyanakkor az állomáson Berényi felügyelete alatt éghajlati megfigyelést is végeztek és az itteni egyes megfigyelésekkel egészítették ki a repülőtéri szolgálatot (távíratozás, veszélytávírat, légnyomásadat-szolgáltatás, stb.). 1949-ben jött létre végül a független repülőtéri meteorológiai állomás Debrecenben, s az egyetem megfigyelő állomása a továbbiakban éghajlatkutató állomásként működött. A debreceni hálózati rendszer helyzetének rendeződése után Berényi oktatási feladatai mellett intenzív kutatói munkába kezdett.

Berényi professzor azonban már 1947-ben áttért a rendszeres szabadföldi mérésekre. Nevezetesen a különböző növényekben végzett *mikroklimatológiai* méréseket a növényklíma feltárása érdekében. 1947-ben Pallagon az akkori Országos *Dohánykísérleti Intézet*ben egy külön agrometeorológiai kutatócsoportot szervezett, amelynek — másodállásban — ő lett a vezetője. Ennek a kutatócsoportnak személyi, dologi és beruházási költségeit az akkori *Földművelésügyi Minisztérium* fedezte. A pallagi kutatómunka 1957-ig folyt. A 11 éven át itt végzett állományklíma-kutatás terjedelme és folytonossága folytán úttörő munka volt.

A felsőfokú oktatás korszerűsítését 1947-ben indította meg a felügyelő tárca és a korszerűsítés nyomán szélesedtek ki a meteorológiai oktatás lehetőségei a *Természettudományi Kar* felállításával. Az addig a Földrajzi Intézet keretében működő Meteorológiai Intézet önállósulva a TTK-hoz került, külön költségvetéssel és némi személyzettel.

Az intézetből tanszék 1951-ben lett Szegeddel egyidőben. A Tanszék megszervezésével, irányításával Berényit bízták meg, akit 1952-ben neveztek ki egyetemi tanárnak, s az akadémia a mezőgazdasági tudományok kandidátusává nyilvánította.

Ebben az időben Berényi professzor nagyarányú rövid és hosszú távú fejlesztési koncepciót dolgozott ki a tanszék személyi állományára, oktató- és kutatómunkájára vonatkozóan. A tanszéken akkor Berényi mellett oktatóként működött Szász Gábor. Szász Gábor 1952–1955 között volt aspiráns Berényi professzor vezetésével. 1953-ban került a tanszékre Justyák János, aki 1955–1958 között szintén aspiráns volt Berényi professzor mellett. Berényinek e két szellemi tanítványából a későbbiekben tanszékvezető egyetemi tanárok lettek Debrecenben. Szász Gábor az *Agrártudományi Egyetemen*, Justyák János pedig a *Kossuth Lajos Tudományegyetemen*. Ezekben az években az oktatott tárgyak az alábbiak voltak:

- Általános meteorológia (1 félév, 2+6 óra, e.a.: Berényi Dénes)
- Általános éghajlat (1 félév, 2+6 óra, e.a.: Berényi Dénes)
- A Föld éghajlata (1 félév, 2+6 óra, e.a.: Berényi Dénes)
- A légkör fizikája (1 félév, 2+6 óra, e.a.: Szász Gábor)
- Mikroklimatológia (1 félév, 2+6 óra, e.a.: Berényi Dénes)

A meteorológiai gyakorlatokat Justyák János és Varga Miklós tartotta. Később a *légkör fizikája* c. tárgy megszűnt. A *Föld éghajlata* és a *Mikroklíma* c. tárgy pedig fakultatív lett. Végül is Berényi professzor szinte haláláig az *Általános meteorológia és éghajlat* tárgyakat oktatta a földrajz szakos hallgatónak. A

hallgatók részére az általános meteorológiai és éghajlati anyagát az ezekben az években megjelent *Általános természeti földrajz* c. kétkötetes tankönyv egy nagyobb fejezete alkotta. A hallgatók számára — elsőként a magyar felsőoktatásban. Berényi *Mikroklimatológia* c. jegyzetét írt. Megkövetelte, hogy meteorológiai és éghajlati előadásain fiatal munkatársai is ott legyenek, de ő is gyakran megfordult azok óráin, gyakorlatain. Az órákat közös értékelés követte.

A Meteorológiai Tanszék szervezése kapcsán Berényi professzor úrnak volt köszönhető, hogy kezdetben egy-két főből álló tanszék 1951–60 között kilenc főre bővült oktatókat, kutatókat és tanszéki segédként ideszámítva. Ezt a kilenc főre növekedett személyi állományt a központi épület IV. emeletén lévő két kis helyiségében elhelyezni már nem lehetett. Állandóan azon fáradozott, hogy a tanszék jobb körülmények közé kerüljön. Ennek eredményeképpen 1955-ben a központi épület földszintjén két helyiségben folytathatta munkáját a tanszék. Közben az egyetemi Meteorológiai Állomást Observatórium szintre fejlesztette, két helyiségből álló laboratóriummal. Egyrészt nagyobbította az Observatórium területét, másrészt növelte műszerezettségét. Széllökésíró, talajvízkutat, párolgásmérő kádadat, szolarimétereket állított be.

Az 1957-ben kezdődött *Nemzetközi Geofizikai Év* alkalmával hőmérőházikóban, a szokásos 2 m-es magasságú szinten kívül 6 m-es magasságban is megindította a rendszeres hőmérsékletmérést. Ezen méréseket Berényi a *Csendes Nap Év* folyamán 50 cm-es magasságban és az egyetemi templom nyitott tornyának tetején 20 m magasságban folyó léghőmérsékleti észlelésekkel egészítette ki. Az eredmények a nála dolgozó hallgatók tanári szakdolgozataiban jelentek meg.

A tanszék elhelyezése a központi épület földszintjén sem elégítette ki Berényi jogos igényeit. Az egyetem *Természettudományi Karán* Berényi dékán-sága idején (1958–1962) vetődött fel egy új kémiai komplexum felépítésének gondolata, az oktatási és kutatási feltételek, körülmények megjavítása érdekében. Ennek a gondolatnak kezdettől fogva nagy támogatója, s később tevékeny részese volt, mint ahogy lelkes alapító tagként vett részt 1949-ben az új fakultás (TTK) megszervezésében is az egyetemen. Mint tanszékvezető professzor és mint dékán, nagy energiát fordított arra, hogy az akkor már jelentős külföldi és belföldi tudományos hírnévvel rendelkező Meteorológiai Tanszék az új épületben méltó helyet kapjon. Ennek az erőfeszítésnek volt az eredménye, hogy a tanszék 1969 augusztusában az új épület magasföldszintjén egy nyolc, tágas helyiségből álló meteorológiai komplexumba költözött.

Berényi professzor szervezői képességét mutatja az is, hogy amikor a Meteorológiai Intézetből tanszék lett a könyvtár még csak néhány kötetből és egy-két folyóiratból állt. Rövid idő alatt azonban a könyvtárat több mint 10 ezer kötetet számláló szakmai könyvtárrá fejlesztette. Mintegy 25 különféle szakmai folyóirat járt a tanszékre. Tiszta lelkiismerettel állíthatjuk, hogy Berényi professzor e téren elévülhetetlen érdemeket szerzett. A könyvár, a szakirodalom volt a mindene. Sokat olvasott, tájékozott volt az egész meteorológiai szakirodalomban, de a szépirodalomban is. Otthonában is nagy szakmai és szépirodalmi könyvtárat hozott létre.

Berényi professzor születésének 80. évfordulója alkalmából a tanszék által rendezett *Jubileumi Emlékülésen* (1981. május 21.) *Daróczy Zoltán*, akkori dékán a következőket mondta Berényiről: „A karon végzett munkáját — amelyre a jelenlévők egy része is emlékszik — összességében magas szinten lehet értékelni. Dékán-sága alatt a Természettudományi Karon nyugodt, kiegyensúlyozott munka folyt, amelyben nagy része volt Berényi professzor higgadtságának, jó szervezői, vezetői munkájának. A kar sokrétű, bonyolult feladatainak megoldása közepette jelentős mértékben hozzájárult a kar oktató–nevelő és tudományos munkájának, valamint a gazdálkodás tartalmi oldalának fejlesztéséhez. Szívügye volt a kari oktatási reformmunkálatok minél jobb kidolgozása, megvalósítása. Igyekezett az oktató–nevelő munka rendjét, fegyelmét tartalmi színvonalát javítani.

Berényi professzor tehát nemcsak szaktudományának volt híres tudósa, képviselője, hanem mint dékán is olyan mértékben írta be nevét a kar történetébe, hogy arra karunk minden oktatója, dolgozója, hallgatója méltán büszke lehet.

Hosszan lehetne még folytatni a sort, méltatni azt a munkát, amelyet Berényi professzor, mint dékán is kifejtett a kar, az egyetem, a társadalom érdekében. Azt hiszem, hogy most akkor cselekszünk méltóan, ha egyformán figyelünk alakjának emberi értékeire és munkásságának tanulságaira, mert neki a munka az élet minden gazdagságát jelentette: *magát az életet*”.

Amilyen kitűnő szervező egyéniség volt Berényi professzor, ugyanolyan kiváló és lelkiismeretes oktatója is volt a tanszéknek. Sokat harcolt azért, hogy a meteorológiai oktatás kiszélesedjen a tanárképzésben. Oktatómunkája során mindent elkövetett, hogy az egyetemi hallgatók érdeklődését felkeltse a meteorológia iránt, s beavassa őket a tudományos munkába. Már jeleztük, hogy *Mikroklima* jegyzetét írt, de részt vett az *Éghajlati* című, 1968-ban kiadott egyetemi jegyzet megírásában is társszerzőként. Oktató–nevelő munkáját mindenkor töretlen lelkesedéssel, igen magas színvonalon látta el, s igen eredményesen foglalkozott a szakdolgozatokat író hallgatókkal. Tanítványai, a meteorológiát kedvelő tanárok egész sora dicséri oktatói tevékenységét.

Tudományos munkássága

Berényi professzor széleskörű, külföldön és belföldön is nagyra értékelt tudományos munkásságának eredményei nemcsak önmagukban jelentősek. Szellemi és tudományos egyénisége teremtette meg a már említett és jól ismert debreceni agrometeorológiai iskolát. Sok pályatársa, kollégája kialakult, kész intézménybe lépett, míg neki magának kellett megteremtenie a kutató munka anyagi és szellemi bázisait. Nem volt ez könnyű feladat a számára — a felgyorsult műszaki fejlődés közepette — az aránylag kis volumenű egyetemi tanszéki kutatásokat korszerű szinten tartani, jelentős, a gyakorlatban is felhasználható eredményeket felmutatni, s az egyre bővülő ismeretanyag felhasználásával az egyetemi oktatás feladatait is ellátni. A lehetőségekhez alkalmazkodó, de egyben a gazdasági igényeket is kielégítő helyes témaválasztás, a korszerű eszközök és önálló módszerek alkalma-

zása, emellett széleskörű irodalmi tájékozottság, tudományos ötletekben való gazdagság jellemezte Berényi professzor több mint négy évtizedes kutató munkáját.

Berényi tudományos érdeklődése kezdettől fogva a meteorológia és annak a mezőgazdasági növénytermesztéssel való kapcsolata felé irányult, de foglalkozott éghajlati kutatásokkal is. E téren is jelentős felismeréseivel tette gazdagabbá és eredményesebbé a hazai éghajlatkutatást. Alaposan foglalkozott az éghajlat rendszerezésével, ezen belül is az éghajlati hatások áthelyeződésének kérdésével a Kárpát-medencében. Éveken át végzett pilot-méréseket azzal a céllal, hogy a Kárpátok hegyvonulata és az Alföld peremterülete közötti hegy-völgyi szél létezését bizonyítsa.

Még a 30-as években az egyik legnívósabb német folyóiratban jelent meg cikke a magyar alföld aerológiai viszonyairól mediterrán ciklonok hatása alatt, amely az első magyar munka az időjárás három dimenziós analizisének még ma is nagyon aktuális témakörében.

1928-at követően — a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara támogatásával — országos méretekben vizsgálta az időjárás elemek, elsősorban a hőmérséklet és a csapadék hatását a terméseredmények alakulására. A hosszú éghajlati és mezőgazdasági adatsorok feldolgozásakor a matematikai statisztika korszerű módszereit alkalmazta, s a hazai szakirodalomban először használta fel következtetéseihez a növény fejlődésére a kritikus értékek bekövetkezésének területi valószínűségét. Ennek a kutatási irányzatnak, iskolának volt a hazai megalapítója és vezérégyénisége. Alkalmazott módszereivel, eredeti gondolataival olyan összefüggések feltárására nyílt lehetőség, amelyre a korábbi empirikus módszerek már nem voltak alkalmasak.

A fentebb említett alapvető kutatómunkája a tájtermesztés, növényhonosítás, termésbecslés szempontjából kiterjedt a legfontosabb mezőgazdasági növényeinkre: a kukoricára, burgonyára, dohányra és cukorrépára. Az idevonatkozó eredményei külön kötetekben — növényenként — jelentek meg, s az agrometeorológiai irodalomnak ma is becses értékei, forrásmunkái. Az említett témakörrel kapcsolatban idézünk Berényi professzor egyik munkájából: „Az időjárás elemek és a termésmennyiség közötti összefüggést alapos matematikai statisztikai elemzéssel kell tisztázni. A jó és rossz termésű évek előfordulására következtetni valamely helyen csakis valószínűségszámítási alapon lehetséges. Ha nem így járunk el, úgy a termelők előtt olyan lehetőséget csillogtatunk meg, amik a valóságban nincsenek meg és amelyek nem válhatnak be. Az ilyet csak csalódás követi és kiábrándulás a tudomány megbízhatóságából.” Elmondhatjuk, hogy ezen megállapításai napjainkban sem vesztek aktualitásból.

A 30-as évektől kezdve indult meg hazánkban az agrometeorológia egyik alapvető kérdésének, a különböző nyílt és zárt mikroklimatikus tereknek, a növényállományok mikroklimájának a vizsgálata. Hazánkban még a 40-es évek első felében sem folytak széleskörű, rendszeres mikroklimatológiai feltárások a meteorológia területén. Megemlítendőek ebben az időben Berényi professzornak a Hortobágyon végzett mikroklimatikus mérései, amelyek a délibáb képződésének fizikai előfeltételeit kívánta tisztázni.

A második világháborút követő években a mikroklima kutatása hazánkban Berényi professzor nevéhez fűződik. A túlnyomórészt mezőgazdasági növényállományokban végzett és a több mint egy évtizeden át folytatott vizsgálatok jelentős mértékben elősegítették az általános törvényszerűségek megismerését. Részletesen vizsgálta a növényállományok mikroklimája befolyásolhatóságának problémáit (az agrotechnika, a talaj, a trágyázás, öntözés, stb. hatását az állományklímára).

Az általa végzett kutatások főként a növényállományok belső terére, valamint a felszín alatti talajtérre szorítkoztak. Konceptcionális tevékenységének középpontjában mindvégig az állományklíma sajátossága és a növényfaj közötti kapcsolat kölcsönös feltárása állt. A mezőgazdasági növények állományklímájának vizsgálatával, feltárásával lerakta a korszerű mikroklimatológia alapjait, annak ellenére, hogy az általa végzett méréseket nem mindig tudta magas műszaki szintű műszerezettséggel végezni. Eredményei, megállapításai azonban még ma is helytállóak. Az idevonatkozó vizsgálatok összefoglaló eredményei az Akadémiai Kiadó által kiadott, Aujeszy-Berényi-Béll: *Mezőgazdasági meteorológia* c. kézikönyvben és több dolgozatban jelentek meg.

1958-tól kezdődően a tanszék fokozatosan áttért az elektromos mérőműszerek alkalmazására. Berényi professzor 1961–65 között nagyarányú vizsgálatokat végzett a Hortobágyon, ahol a különböző szikes talajok felett kialakult mikroklimákat és a talajok hő- és vízháztartását vizsgálta. Ebben a munkában vettek részt a lipcsei egyetem akkori Agrometeorológiai Tanszékének munkatársai is.

1966-tól — a hortobágyi kutatások folytatásaként — az újszentmargitai védett erdőben a pusztai és erdei viszonyok kölcsönhatását, az erdő komplex bioklimatológiáját kutatta a Nemzetközi Biológiai program keretében, együttműködve a MTA vácrátóti Botanikai Kutató Intézetével. A hortobágyi szikesek vízgazdálkodásáról és az újszentmargitai erdőben végzett energiaháztartás-vizsgálatok eredményeiből publikációk jelentek meg hazai és külföldi folyóiratokban.

Ebben az időben már a mikroklima vizsgálatok elektromos mérőműszerekkel, regisztrálás útján történtek. Nagyon boldog volt, hogy sikerült a tanszék felszerelését modernizálni, s arrafelé tart, hogy elérje a világszínvonalat. Ugyanakkor egyre jobban látta azt is, hogy a mikroklima vizsgálatánál alkalmazásra kerülő pont- és vonalírók óriási adattömege állít akadályt a kiértékelés és ezzel a hasznosítás elé. Ugyanis a régi egyszerű eszközökkel mért adatokhoz képest az adattömeg meghatványozódott, de a kiértékelés és az adatok hasznosítása ezzel nem tarthatott lépést. „Itt csak a summátorok és ehhez hasonló automatikus kiértékelők nyújtanak megoldást, s ebben az irányban kell tovább fejlődni.” — írja egyik munkájában. Sajnos már nem volt közöttünk, amikor a tanszék olyan eszközökhöz jutott, amelyenre ő egykor vágyott.

Berényi professzor tudományos munkássága nemcsak a nyílt terek, hanem a zárt terek mikroklima kutatására is kiterjedt. Behatóan foglalkozott a Tokaj-hegylajai borospincék, valamint az aggteleki karsztbarlangok mikroklimatológiai viszonyaival. A pincék klímaviszonyainak szabályozását illetően fontos gyakorlati megállapításokat tett, ugyanarra, hogy egy német folyóirat a már megjelent ma-

gyar nyelvű dolgozatot egy az egyben, német nyelven is megjelentette. A barlangok mikrometeorológiájával foglalkozó munkáknak sem volt kisebb a fogadtatása szakmai berkekben.

Tudományos érdeklődése egy időben a légkör szennyeződésének kérdései felé is fordult. Az atom- és hidrogénbomba robbantások fő korszakában — *Szalay professzorral* együttműködve — vizsgálta a légkör mesterséges radioaktivitását. Majd később koniméteres mérésekkel városunk levegője portartalmának idő és térbeli alakulását tárta fel.

Berényi professzor szakírói tevékenysége során módszeresen, alaposan készült egy modern, a lehetőség szerint a legváltozatosabb igényt is kielégítő mikroklimatológiai ismereteket összefoglaló mű megírására. Ennek eredményeként jelent meg 1967-ben az Akadémiai Kiadó és a stuttgarti Fischer cég közös gondozásában a *Mikroklimatologie* című műve. A mű szintézisét adja mindazoknak a világviszonylatban addig elért eredményeknek, amelyek a talaj menti légréteg sajátosságaira, fizikai törvényszerűségeire vonatkoznak. A mikroklimatológiát művelők körében ma is közkézen forgó mű ez.

Berényi professzornak több mint 200 igen színvonalas tanulmánya jelent meg különböző külföldi és hazai folyóiratokban, továbbá 6 könyve. Tudományos és oktatómunkáját nagymértékben elősegítették külföldi kapcsolatai, látogatásai, amelyek a tanszék munkatársainak is tudományos haszonnal jártak. Távolról sem teljes a kép, amit Berényi professzor szervező, oktató–nevelő és tudományos munkásságáról felvázoltunk. Sokat, mérhetetlenül sokat tett a mindennapi apró tanzéki munkában is.

Aktív társadalmi és tudománypolitikai tevékenységet fejtett ki egyetemünkön különböző tudományos társaságokban, akadémiai bizottságokban. Évtizedeken át tagja volt a *Magyar Meteorológiai Társaság Választmányának* és a *Társaság Tudományos Tanácsának*. Hosszú időn át a *Magyar Tudományos Akadémia Meteorológiai Bizottságának* volt a tagja, s különösen sokat tevékenykedett az agrometeorológiai albizottságban, amelynek elnöke volt. Éveken át szerkesztette az egyetem *Actáját* mint főszerkesztő. Számos egyetemen belüli szakbizottság munkájában vett részt. Kiemelkedő kutatói és oktató–nevelő munkáját az akkori Minisztertanács *Munka Érdemrenddel*, a Magyar Meteorológiai Társaság pedig a *Hegyfok Emlékéremmel* tüntette ki.

Amikor most a *Debreceni Szemle* hasábjain Berényi professzor életművéről, alkotásairól emlékezünk, idézzük őt: „Nem volt könnyű a megtett út a meteorológia mai szintre történő fejlesztéséig a debreceni egyetemen. Kiharcolni a helyet a Nap alatt az oktatásban alig résztvevő tárgy részére és megteremteni a biztos alapot a további fejlődéshez. Ehhez kívánok sok sikert és könnyebb utat azoknak, akik utánam jönnek.” És nekünk, utána jövőknek valóban könnyebb volt az út idáig, mert egy egész lezárt, befejezett, gazdag életművel, alkotással teremtette meg tanítványai számára a tovább haladás lehetőségét.

Berényi professzor 1971. június 30-án nyugalomba vonult, s a megüresedett állásra tanársegédként Tar Károly került, aki később Justyák János professzor nyugalomba vonulása után 1991-ben docensként a tanszék vezetője lett. Sajnos Beré-

nyi professzor csak pár hónapig élvezhette a nyugdíjas életet, mert életének 72. évében, 1971. november 30-án elhunyt. Temetése december 9-én 12 órakor volt.

Berényi Dénestől a szomorú szertartáson a tanszék és tanítványok nevében Justyák János búcsúzott, aki beszédét a következő szavakkal zárta: „Tisztelettel és szomorú szeretettel hajtom meg fejemet professzorunk, mesterünk, nevelőnk koporsója előtt. Emlékét megőrizzük, dolgait folytatni igyekszünk. A szikár-szép, magas alakja, a dolgainkat segítő, ügyeinket igazgató, fejlődésünket vigyázó ember hiányozni fog kis közösségünkben. Nyugodjon békességben!”

Sírja a debreceni Köztemetőben van.

Emlékezések Berényi professzorról

A Meteorológiai Tanszék annak idején úgy döntött, hogy a 70. életévét betöltő Berényi professzort tanítványai és barátai által írt dolgozatok gyűjteményével fogja tisztelettel köszönteni. A díszkiadásban megjelent könyv első oldalán ez olvasható: „*Berényi professzor azonban 1971. november 30-án elhunyt, mielőtt a könyv megjelenhetett. Hirdessék most már ezen írásk az Emlékezetét!*” A könyv Berényi halála után egy héttel jelent meg.

A KLTE Meteorológiai Tanszéke, a Magyar Meteorológiai Társaság és annak Debreceni Csoportja 1981. május 21-én Berényi Dénes professzor születésének 80. évfordulója alkalmából *Jubileumi Emlékülést* rendezett az egyetemen. Az emlékülésen több mint 70 fő oktató és kutató vett részt, köztük Berényi Dénes professzor fia, ifj. Berényi Dénes — aki már akkor akadémikus volt — és családja. Az emlékülést tanítványa, Szász Gábor nyitotta meg. Beszédéből kiemeljük a következőket. „E kiemelkedő jubileumnak szerény formát szántunk, mert akire emlékezünk maga is rendkívül szerény ember volt, nem a rangot és a címet hajszolta. Alkotásainak gazdagságát és emberi szerénységének harmóniáját nehéz találó szavakkal leírni. Talán Arany János *Epilógusának* néhány mondatában fejezi ki legjobban a szerénységgel együttjáró bajviselést, amikor ezt írja:

Láttam sok kevély fogatot,
Fényes tengelyt, cifra bakot:
S egy a lelkem!
Soha meg se' irigyeltem.
Ha egy úri lócsiszárral
Találkoztam s bevert sárral,
Nem pöröltem,
Félre álltam, letöröltem.

Az idézett néhány mondatban egy olyan életpálya jellege és filozófiája tömörödik össze, mint amilyen a Berényi Dénesé volt.”

Ekkor jelentette be Szász Gábor, hogy a *Kossuth Lajos Tudományegyetem Meteorológiai Tanszéke*, az *Agrártudományi Egyetem Agrometeorológiai Tanszéke* és a *Meteorológiai Társaság* javaslatát a *Berényi-emlékdíj* alapítására a Magyar

Meteorológiai Társaság Elnöksége és Választmánya elfogadta. Ezt a díjat azok kapják évente, akik az agrometeorológia területén jelentős eredményeket értek el. Az emlékülésen Berényi másik tanítványa, *Justyák János* egyetemi tanár ismertette volt mesterének életútját, munkásságát, a gazdag életpályának jelentős eseményeit.

Ezenkívül az emlékülésen még három szakmai előadás hangzott el ifj. Berényi Dénes, Szász Gábor és Justyák János részéről. Az előadások szövege megjelent az *Időjárás* c. folyóirat 1981. november–decemberi számában.

Délután a résztvevők megkoszorúzták Berényi Dénes professzor síremlékét. Sokan azok közül, akik az emlékülésre nem tudtak eljönni, levelet írtak vagy táviratot küldtek a tanszékre. Köztük volt Berényiné Tóth Vilma, szeretett felesége, aki levélben a következőket írta. „Meghatódva mondok köszönetet a megemlékező ülés rendezéséért s a meghívásomért. Sajnos betegségem miatt nem tudok elmenni, pedig csak én tudom igazán, milyen megszállottja volt férjem munkájának, sokszor a napot is megtoldta az éjszakával. S milyen becsülője volt a nyomdokába lépő tanítványoknak.”

Sajnos — az akkori tanszék dolgozói által is ismert — kedves Vilike néni az emlékülés után két héttel elhunyt.

Az emlékülésre érkezett levelek közül még *Bán Imre*, a magyar irodalom professzorának levelét emeljük ki, aki sajnos már szintén nincs az élők sorában. Idézet a levélből. „Berényi Déneshez meleg barátság szálai fűztek, mindig tisztelettel tekintettem tudós egyéniségére, őszinte, egyenes jellemére és emberségére. Az egyetem legkiválóbb tanárai közé tartozott. Igaz nagyrabecsüléssel adózom emlékének.”

A következő emlékülésre Berényi Dénes professzor születésének 95. évfordulója alkalmából került sor. A tudományos emlékülést a *KLTE Meteorológiai Tanszéke*, a *Meteorológiai Társaság Debreceni Csoportja*, a *MTA Debreceni Területi Bizottságának Meteorológiai Munkabizottsága* rendezte a DAB Székházban 1995. szeptember 6–7. között.

A tudományos emlékülésre a *KLTE Meteorológiai Tanszéke* Berényi Dénesre emlékező füzetet adott ki. A füzetben volt tanítványa *Justyák János* és volt munkatársa, *Kéri Menyhért* írt megemlékezést Berényi professzorról, amelyben többek között ez áll: „Berényi professzor egyénisége eggyé vált stúdiumával: bármihez fogott, bármilyen feladatot kapott vagy vállalt, abból mindig a *meteorológia* bomlott ki.” Ugyancsak a füzetben található *Tar Károly* írása a *KLTE Meteorológiai Tanszékének történetéről* és *Justyák Jánosnak* az összeállítása Berényi publikációiról.

A nagy érdeklődés mellett lezajlott kétnapos emlékülésen huszonhat előadás hangzott el a volt tanítványok, barátok és más emlékét tisztelő szakemberek és nem utolsósorban fia, ifj. Berényi Dénes részéről. Az előadások anyaga a *Berényi Dénes professzor születésének 95. évfordulója tiszteletére rendezett tudományos emlékülés előadásai* c. 275 oldalas könyvben jelentek meg Debrecenben.

Az emlékülés másnapján délután a résztvevők megkoszorúzták Berényi Dénes és felesége síremlékét, ahol *Szász Gábor* mondott rövid megemlékezést.